

ВІД ЗНИЩЕННЯ ДО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ЩОДО ШКІЛЬНИХ РЕФОРМ (1930–1991)

Лариса Березівська

*докторка педагогічних наук, професорка,
член-кореспондент НАПН України,
директорка ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
м. Київ, Україна*

Ключові слова: педагогічний дискурс, реформування шкільної освіти, радянська Україна, тоталітаризм.

Протягом шістдесяти років у радянській Україні реформування шкільної освіти провадили «згори», без урахування громадсько-педагогічної думки, про що йдеться у низці публікацій (Л. Березівська) [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Меншою мірою досліджено жорстко регламентований партійним керівництвом педагогічний дискурс радянської доби, що й є метою дослідження. Аргументовано, що педагоги та освітні діячі відобразили проблему реформування шкільної освіти в радянській Україні (1930–1991) у працях [1; 7; 8; 9; 10], написаних в умовах тоталітарного суспільства різних періодів, а отже, у контексті:

- нівелювання українського педагогічного дискурсу в сталінський період (1930-ті – початок 1950-х): уніфікація шкільної освіти за російським зразком; системна русифікація, комунізація, союзна регламентація, боротьба з «буржуазно-національними елементами», «педологічними викривленнями»; знищення українських освітян тощо;
- активізування українськими вченими й освітніми діячами (М. Грищенко, О. Захаренко, В. Сухомлинський, І. Ткаченко, С. Чавдаров та ін.) педагогічного дискурсу під час хрущовської освітньої реформи (від зародження демократичних змін до їх нівелювання: десталінізація, виробниче навчання, політехнічне навчання, зв'язок навчання з життям, союзна регламентація, комунізація та русифікація змісту освіти, активізація методів навчання, диференціація, комуністичне виховання, радянський патріотизм, радянський гуманізм, формування «нової радянської людини», збереження української культури й традицій тощо), який не впливав на освітню політику тоталітарної держави (початок 1950-х – перша половина 1980-х);
- відновлення українського педагогічного дискурсу в роки горбачовської перебудови як містка до становлення національної освіти в незалежній Україні (А. Алексюк, О. Вишневський, С. Гончаренко, І. Зязюн, А. Погрібний, О. Савченко, Н. Скрипченко, Р. Скульський та ін.): демократизація, деполітизація, деуніфікація, гуманізація, національний і республіканський компоненти змісту освіти, інформатизація, збільшення годин на вивчення української мови паралельно з російською,

індивідуалізація, диференціація, національне виховання тощо (друга половина 1980-х – 1991-й).

Отже, від уніфікації за зразком російської й перетворення на радянську в процесі сталінської контрреформи до відродження в руслі перебудовчих суспільних процесів – такий складний шлях української освіти в умовах тоталітарного суспільства. На противагу радянському дискурсу, де термін «національний» було вилучено з ужитку, ідеї розвитку національної освіти окреслили і розвинули в своїх публікаціях відомі українські педагоги (Г. Ващенко, І. Огієнко та ін.), які не повірили більшовицькій владі й були змушені емігрувати. Їхні напрацювання стали міцним ланцюгом між розбудовою української державності, національної освіти під час Української революції (1917–1921) і в добу незалежної України. Про це йтиметься у подальших наукових розвідках.

Список використаних джерел:

1. Березівська Л. Д. Прихована реформа шкільної освіти в УРСР: причини, напрями, наслідки (30-ті роки ХХ ст.). *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка*. 2007. Вип. 36. С. 52–57. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1895/> (дата звернення: 27.02.2024).
2. Березівська Л. Д. Радянська реформа загальноосвітньої і професійної школи у руслі зародження демократичних змін в УРСР (1984–1988). *Молодь і ринок*. 2008. № 1. С. 25–31.
3. Березівська Л. Д. Радянська реформа щодо зміцнення зв'язку школи з життям (1956–1959). *Шлях освіти*. 2007. № 4. С. 42–47.
4. Березівська Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ ; Вінниця : Твори, 2019. 250 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/716674/> (дата звернення: 27.02.2024).
5. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в УРСР в умовах авторитарно-партійного суспільства на демократичних засадах (1988–1991). *Молодь і ринок*. 2008. № 4. С. 21–30.
6. Березівська Л. Д. Часткові внутрішньосистемні зміни шкільної освіти УРСР в контексті прихованої русифікації (1964–1984). *Рідна шк.* 2007. № 9. С. 60–63.
7. Вишневський О. І. Вдивляючись у перспективу. Про деякі підходи до формування концепції української школи. *Рад. школа*. 1990. № 10. С. 5–9.
8. Гончаренко С. У. Науково-технічний прогрес і вдосконалення змісту середньої освіти в процесі здійснення реформи школи. *Рад. школа*. 1985. № 11. С. 63–69.
9. Фоменко М. В. Школа на шляху перебудови. *Рад. школа*. 1986. № 8. С. 3–9.

10. Чавдаров С. Х., Грищенко М. М. Невідкладні завдання педагогічної науки. *Рад. школа*. 1956. № 9. С. 11–21.

ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СТИЛЮ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З ХОРОМ

Ван Інань

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

УДУ імені Михайла Драгоманова

М. Київ, Україна

Ключові слова: *стиль педагогічного спілкування, взаємодія, хор, майбутні учителі музичного мистецтва, завдання дослідження, фахова підготовка.*

Людина стає особистістю в результаті взаємодії та спілкування з іншими людьми. Спілкування – це процес взаємодії між людьми, у якому відбувається обмін діяльністю, інформацією, досвідом, цінностями й навичками, результатами праці. Спілкування органічно вплетене в людську діяльність, відповідає її різним видам і постає як передумова співпраці. Тому так важливо сформувати культуру (сукупність загальноприйнятих норм поведінки людини в суспільстві) і стиль спілкування.

Метою публікації є визначення завдань дослідження стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі роботи з хором.

Формування стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів музичного мистецтва викликано необхідністю відповідати сучасним вимогам, які поставлені суспільством перед школою, що пов'язано з необхідністю формування естетично й емоційно розвиненої, творчої висококультурної особистості засобами мистецтва. Спілкування виступає основою педагогічної комунікації та безпосередньо пов'язане з вербальними засобами даного процесу.

З'ясовано, що стиль педагогічного спілкування – усталена система способів і прийомів, які використовує вчитель під час взаємодії з учнями, їхніми батьками, колегами по роботі. У стилі спілкування відображаються особливості комунікативних можливостей учителя, характер взаємин педагога і вихованців, особливості учнівського колективу, творча індивідуальність педагога. Особистісні якості вчителя виявляються в усьому, що би він не робив, у тому числі й у стилі його спілкування з учнями, який певною мірою визначає ефективність навчання та виховання, а також формування міжособистісних відносин у навчальному середовищі.

Питання спілкування у психолого-педагогічному аспекті висвітлювали українські науковці, зокрема, С. Максименко М. Прищак О. Штепа, та інші. В межах формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя